

Když krátce po poledni v neděli 8. listopadu 1620 končilo vcelku krátké, snad tříhodinové střetnutí vojska českých stavů se spojenými oddíly císařské armády a katolické Ligy nedaleko západních hradeb pražského souměstí, znamenalo to konec dvouletého českého stavovského odboje, podporovaného i stavy v rakouských zemích. Již následující den opouští Prahu, pouhých 53 týdnů po své korunovaci, vskutku jen 'zimní volený český král' Fridrich Falcký a přenechává tím symbolicky země Koruny české svému soupeři, jehož vojsko v té nevelké bělohorské bitvě uspělo, Ferdinandovi II.

Odbojem českých stavů proti Habsburkům v letech 1618-1620 vrcholil dlouholetý vývoj, **politický a náboženský**, v českých zemích. Na 90 procent obyvatel se ve vyznání 'nesrovnávalo' s katolickou vládnoucí habsburskou dynastií. Evangelíci, od utrakvistů přes luterány až po členy Jednoty bratrské sice v roce 1575 předložili králi Maxmiliánovi II. Českou konfesi, ale získali od něho jen ústní příslib. Plnou **náboženskou svobodu** měly zaručit v Čechách a ve slezských knížectvích Majestáty z července a srpna 1609.

Ruku v ruce se však po celou dobu jednalo také o **stavovské svobody**. Většinová evangelická šlechta, a to šlechta hovořící jak česky tak německy, měla od husitské a jagellonské doby značný podíl na politické moci. Po Šmalkaldské válce v roce 1547, když král Ferdinand I. omezil účast a vliv zástupců královských měst na minimum, se váha šlechty na zemských sněmech paradoxně i zvýšila. Nicméně habsburská politika se i dál snažila stavovské svobody a vliv šlechty omezovat, a to podle regule uplatňované od Augsburského náboženského smíru z roku 1555 v německých zemích: 'Cuius regio, eius et religio – Kdo vládne, ten určuje víru'.

Na základě Majestátu, ke kterému byl Rudolf II. českou šlechtou v roce 1609 přinucen, když stavy, vedené členem Jednoty Václavem Budovcem a luteránem Jindřichem Matyášem Thurnem, využily politické situace a sněm odmítl předem rozhodnout o výši vypisovaných daní. Na sněmu zároveň vznikla 'konfederace českých a slezských stavů' a dodatky k Majestátu také umožňovaly svolávání stavovských sněmů i bez souhlasu panovníka.

Po císaři Rudolfovi II. nastoupil na český trůn v roce 1611 jeho také bezdětný bratr Matyáš. Ten vrátil sídelní místo do Vídně a povedl se mu - z hlediska nedávného úsilí o Majestát a po dlouholeté snaze o zachování stavovských práv a svobod - nepředstavitelně úspěšný tah, politicky i nábožensky. Český sněm přijal v červnu 1617 za Matyášova nástupce tvrdého katolíka Ferdinanda Štýrského na pouhý ústní slib zachovávat Majestát, a to přesto že celá Evropa znala Ferdinandův silně protireformační již dvacetiletý postup proti evangelíkům v jeho zemích Štýrsku a Korutanech. Paradoxem je i to, že se volby účastnili i oba přední šlechtici z boje o Majestát.

Během krátké doby bylo jasné, že absolutistický způsob vlády bude Ferdinand soustředěně uplatňovat i v českých zemích. Zároveň postupně došlo k uzavření nově postavených evangelických kostelů v Broumově a v Hrobu u Teplíc, kde byl kostel nakonec v prosinci 1617 i zbořen. Sporným bodem byl v obou případech výklad ustanovení Majestátu z 9. července 1609 týkající se královských statků, mezi které byly v Čechách automaticky zahrnovány také statky církevní. Narozdíl od toho Majestát pro Slezany, vydaný o pouhých šest týdnů později, 20. srpna 1609, výslovně prohlašoval církevní statky za statky královské.

Nespokojenost s náboženským i politickým vývojem vedla ke třetí pražské defenestraci 18. května 1618, následně k volbě 30 direktorů ('stavovské vlády', včetně deseti zástupců měst), a tím ke stavovskému odboji s vizí zachovat, případně i rozšířit moc a práva zemského sněmu a vliv na řízení země, podle soudobého příkladu Spojených nizozemských provincií. V červenci 1619 byla Koruna česká přeměněna na Konfederaci pěti rovnoprávných zemí.

Po Matyášově úmrtí v březnu 1619 sesadil generální sněm Koruny české 19. srpna Ferdinanda II. a nato 26. srpna byl zvolen českým králem Fridrich Falcký. Ferdinand však záhy získal satisfakci, když byl 28. srpna ve Frankfurtu nad Mohanem jednomyslně zvolen a korunován císařem. Svůj kurfiřtský volitelský hlas za Falc mu kupodivu dal i jeho právě zvolený soupeř na českém trůně Fridrich Falcký. To je další z paradoxů tohoto příběhu.

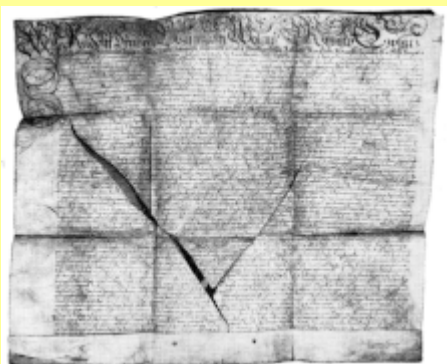
Fridrich Falcký byl zetěm anglického krále Jakuba I. a vůdcem evangelické Unie. Při Fridrichově volbě vsadili čeští stavové na obě tyto skutečnosti. Ale žádnou větší vojenskou ani finanční podporu z toho nakonec pro stavovskou věc nezískali. Vojenská kampaň, nejprve i úspěšná, když stavovské vojsko dvakrát ohrožovalo Vídeň, postupně upadala. Pro žoldnéřské vojsko, jen z malé části složené z českých, tím méně moravských vojáků, nebyly stavy ochotny, a nejspíš ani schopny shromáždit dostatečnou sumu na výplatu žoldu. Jindřicha Matyáše Thurna vystřídal v čele stavovského vojska po Fridrichově volbě německý šlechtic Kristian z Anhaltu. Ten velel i té krátké bitvě na Bílé hoře v neděli 8. listopadu 1620.

Vojenská situace stavovského českého odboje v té době už nebyla dobrá. Na bělohorskou porážku a chvatné Fridrichovo opuštění 'sídelního města' už české stavy nedokázaly politicky ani vojensky reagovat. Následky známe. Již 23. listopadu prostříhl císař Ferdinand Rudolfův Majestát a symbolicky tak zrušil jeho platnost. Poprava '27 českých pánů' 21. června 1621 byl okázalý trest a msta za stavovskou protimonarchistickou akci. Zlatý kalich na věži Týnského chrámu nahradil po roce 1623 relief Madony se sluneční svatozáří ze zlata z roztaveného kalicha.

'Obnovené zřízení zemské' v Čechách (1627) i na Moravě (1628) znamenalo **politicky** porážku stavů a ztrátu stavovských svobod a **nábožensky** ztrátu svobody vyznání pro všechny, kdo se do budoucna 'nesrovnají ve víře' s vládnoucím katolickým panovníkem. Šlechtici a měšťané směli 'odejít' do exilu, poddaným nezbývalo než víru tajit nebo konvertovat ke katolictví. Exil zvolilo přes půl milionu lidí. České země dostaly z velké části novou šlechtu z ciziny, katolickou. Následovalo ovšem ještě nejprve období třicetileté války s Westfálským mírem roku 1648, nábožensky podloženým oním pravidlem 'Cuius regio, eius religio'. V roce 1650 byl před Týnem vztyčen sloup údajně jako poděkování Panně Marii za uhájení Prahy před švédskými vojsky v roce 1648, v podstatě však jako symbol vítězné strany a vítězné víry. Navázaly absolutismus, centralismus, postupná germanizace a nábožensky rekatolizace.

Takový je příběh Bílé hory. Můžeme se z něho poučit? Jistě to je příběh zápasu o **svobodu**. Zároveň je ale nutné přidat ještě jednu soudobou skutečnost. Stejně potřebná je i **tolerance**, která tehdy, v době dětství a mládí Jana Amose Komenského, doprovázela situaci na Moravě, a proto zde ani nebylo potřeba o nějaký Majestát usilovat. O obě tyto hodnoty, svobodu a vzájemnou toleranci stojí zato se nasazovat i v naší současné občanské společnosti 21. století.

Jaroslav Fér, k 8. listopadu 2020

prostřížený originál Majestátu